EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 8.2.2016.
COM(2016) 48 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

o sustavima za sputavanje goveda okretanjem u obrnuti položaj ili bilo kojim neprirodnim položajem

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

o sustavima za sputavanje goveda okretanjem u obrnuti položaj ili bilo kojim neprirodnim položajem

1. Kontekst

Člankom 27. stavkom 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1099/2009 o *zaštiti životinja u trenutku usmrćivanja*[1] predviđa se da „Komisija mora najkasnije do 8. prosinca 2012. Europskom parlamentu i Vijeću podnijeti izvješće o sustavima za sputavanje goveda okretanjem u obrnuti položaj ili bilo kojim neprirodnim položajem. To se izvješće mora temeljiti na rezultatima znanstvene studije koja uspoređuje te sustave s onima koji goveda drže u uspravnom položaju i u obzir uzimaju aspekte dobrobiti životinja kao i socioekonomske implikacije, uključujući njihovu prihvatljivost u vjerskim zajednicama kao i sigurnost subjekata. To izvješće, ako je primjereno, mora biti popraćeno zakonskim prijedlozima radi izmjene ove Uredbe, o sustavima za sputavanje goveda okretanjem u obrnuti položaj ili bilo kojim neprirodnim položajem”.

Kako bi pripremila to izvješće, Komisija je naručila izradu studije (kasnije nazvana „studija BoRest”[2]).

Zbog specifičnosti i složenosti te studije (osobito u pogledu prikupljanja tehničkih i znanstvenih podataka u klaonicama) njezina priprema i izrada izvješća trajala je mnogo dulje od očekivanoga, što objašnjava kašnjenje u donošenju izvješća.

2. SUSTAVI ZA SPUTAVANJE GOVEDA KOJA SE KOLJU BEZ OMAMLJIVANJA

2.1. Problematika

U klaonicama se goveda[3] u oboru za sputavanje prije omamljivanja sputavaju u uspravnom položaju, obično upotrebom penetrirajućeg Šermerovog pištolja.

Člankom 4. stavkom 4. Uredbe (EZ) br. 1099/2009 predviđa se da se zahtjevi u pogledu omamljivanja utvrđeni u članku 4. stavku 1. i u Prilogu I. toj uredbi ne primjenjuju ako su životinje podvrgnute posebnim metodama klanja koje propisuju religijski obredi, pod uvjetom da se klanje odvija u klaonici. U tim uvjetima zakonodavstvo EU-a iznimno dopušta metode klanja bez omamljivanja, kao što je iskrvarivanje životinja bez prethodnog omamljivanja, što uključuje obredno klanje opisano u židovskim ili islamskim obredima. U tu svrhu osmišljeni su posebni

---

1 SL L 303, 18.11.2009., str. 1.

2 *Restraining systems for bovine animals slaughtered without stunning/ Welfare and socio-economic implications (BOREST) (Sustavi za sputavanje goveda koja se kolju bez omamljivanja / Implikacije za dobrobit i socioekonomske implikacije),* Institut de l'Elevage (koordinator). Lipanj 2015. (http://ec.europa.eu/food/animals/welfare/practice/slaughter/index_en.htm).

3 U kontekstu ovog izvješća riječ „životinje” odnosi se samo na goveda (odrasla goveda i telad).

sustavi za sputavanje radi okretanja goveda u obrnuti položaj ili bočno (obor za okretanje) kako bi se olakšalo osobi koja provodi klanje olakšalo rezanje. Takvi sustavi za sputavanje mogu se upotrebljavati jedino ako se životinje kolju bez omamljivanja[4].

U izvješću iz 2004. *o aspektima dobrobiti metoda omamljivanja i usmrćivanja životinja* znanstvenici Europske agencije za sigurnost hrane (EFSA) dali su prednost sputavanju životinja u uspravnom položaju u slučaju klanja bez omamljivanja[5]. Njihovo se mišljenje temeljilo na publikaciji iz 1990. u kojoj se uspoređuju dvije vrste obora (obor u kojemu su životinje u uspravnom položaju i obor za okretanje).

Međutim tijekom postupka donošenja Uredbe (EZ) br. 1099/2009 iznesen je argument da se obori za okretanje koji se upotrebljavaju u Europi sada znatno razlikuju od modela opisanoga u publikaciji iz 1990. Osim toga, neke vjerske zajednice izrazile su zabrinutost u pogledu moguće nekompatibilnosti uspravnog položaja s njihovim religijskim obredima.

2.2. Opće stanje

U EU-u je 2012. zaklano ukupno 25 milijuna goveda[6], od čega otprilike 2,1 milijun[7] (8,5 %) bez omamljivanja, gotovo sva (97 %) u 6 država članica[8].

Od tog 2,1 milijuna više od 1,6 milijuna životinja zaklano je u uređaju za okretanje (78 % životinja zaklanih bez omamljivanja), a ostatak (22 %) je zaklan u uređaju za uspravni položaj.

U 2012. uređaji za okretanje nisu se upotrebljavali u Latviji, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj i Ujedinjenoj Kraljevini. U Ujedinjenoj Kraljevini[9] uspravan položaj bio je obvezan.

Upotreba obora u kojemu su životinje u uspravnom položaju i obora za okretanje znatno varira od jedne države članice do druge, od stopostotne upotrebe obora u kojemu su životinje u uspravnom položaju (u Ujedinjenoj Kraljevini, kao posljedica zakonodavstva) do upotrebe obora za okretanje u 90 % slučajeva (Francuska), s različitim postotcima između tih dviju krajnosti.

Širok je raspon praksi u pogledu načina upotrebe obora za okretanje. Većina subjekata u poslovanju klaonica (80 %) upotrebljava obrnuti položaj od 180° (naopačke), a ostali životinju djelomično okrenu, na 90° (bočno).

---

4 Članak 15. stavak 2. Uredbe (EZ) br. 1099/2009.

5 http://www.efsa.europa.eu/EFSA/efsa_locale-1178620753812_1178620775454.htm, vidi stranicu 25.

6 Za detalje: vidi osobito odjeljak 4. studije Borest.

7 Točan broj je 2 147 300 goveda, na temelju istraživanja nadležnih tijela iz 2012.

8 Belgija, Francuska, Italija, Nizozemska, Španjolska i Ujedinjena Kraljevina.

9 Uspravni položaj bio je obvezan i u Estoniji, ali tijekom istraživanja nije provedeno ni jedno klanje bez omamljivanja.

2.3. Uređaji za okretanje

Mnogo je vrsta opreme u upotrebi (studijom BoRest utvrđena su 32 modela), a razni su i proizvođači. Tri glavna proizvođača dijele 50 % tržišta, a preostalu polovinu opskrbljuju lokalni proizvođači.

Prema studiji BoRest više od 90 % francuskih klaonica opremljeno je modernim uređajem za okretanje, neovisno o veličini klaonice. Ti se uređaji upotrebljavaju i u drugim zemljama, kao što su Nizozemska, Španjolska i Belgija (zajedno s Francuskom, u tim je državama članicama zaklano 85 % životinja koje se kolju bez omamljivanja).

Na temelju tih podataka studijom BoRest procjenjuje se da se više od 85 % životinja kolje s pomoću modernog uređaja za okretanje. To je u skladu s činjenicom da je 67 % klaonica opremljeno uređajima koji nisu stariji od 10 godina i da se u manje od 15 % klaonica u opremu ulagalo prije 1990.

3. RAZMATRANJA U POGLEDU DOBROBITI ŽIVOTINJA

3.1. Pregled literature

U izvješću EFSA-e iz 2004. znanstvenici upućuju na studiju provedenu 1990. u kojoj se uspoređuje vrsta obora u kojoj su životinje sputane u uspravnom položaju (obor Cincinnati ili ASCPA) s vrstom obora u kojoj su životinje okrenute bočno ili na leđa (obor Weinberg). Na temelju te studije čini se da je sputavanje u uspravnom položaju bolje s gledišta dobrobiti životinja.

Od uvođenja obora Weinberg prvotni dizajn uređaja za sputavanje okretanjem znatno se izmijenio.

Okretanje životinja u obrnuti položaj ugrožava dobrobit životinja na niz načina: životinja je stavljena u neprirodan položaj, čime nastaju pritisak na želudac i stres zbog okretanja u obrnuti položaj, osobito ako se životinja dulje drži u tom položaju.

S druge strane, sputavanje u uspravnom položaju za klanje bez omamljivanja otežava rezanje osobi koja provodi klanje (odozdo prema gore) te može uzrokovati lošije uvjete rada.

3.2. Podatci prikupljeni u studiji BoRest

U studiji BoRest pitanja dobrobiti životinja proučavana su na 1113 goveda, na različitim uzorcima kategorija životinja, uređaja za sputavanje i praksi prikupljenima u 18 klaonica u 6 država članica[10], od srpnja do prosinca 2013. Promatrano je više parametara dobrobiti životinja u pogledu trajanja sputanosti, postupaka rezanja i iskrvarivanja te gubitka svijesti.

Rasponi prosječnih vrijednosti dobivenih u ta tri položaja (obrnuti, bočni, uspravni) bili su slični za većinu varijabli. Iz rezultata su vidljive neke razlike, ali većina tih

[10] Belgija, Francuska, Italija, Nizozemska, Španjolska i Ujedinjena Kraljevina. U tih 6 država članica zaklano je 97 % goveda zaklanih bez omamljivanja u vrijeme provođenja studije.

razlika može se pripisati nekim osobitostima dizajna uređaja, kvaliteti opreme za sputavanje glave ili vještini subjekata u poslovanju.

Zbog velike varijacije u projektiranju klaonica (uređenje hodnika, uređenje područja za sputavanje i iskrvarivanje, dizajn uređaja za sputavanje itd.) te vještina i sposobnosti osoba koje provode klanje opaženih tijekom studije, nije bilo moguće uzeti u obzir ni analizirati sve čimbenike.

Međutim studijom se nije došlo do konačnih zaključaka kojima bi se utvrdile bitne razlike između dva sustava za sputavanje u pogledu posljedica za dobrobit životinja.

4. EKONOMSKI, SOCIJALNI I OPĆEDRUŠTVENI ASPEKTI

Prema studiji BoRest sustavi za sputavanje u uspravnom položaju jeftiniji su od onih za sputavanje okretanjem u pogledu svih ekonomskih aspekata: ukupno ulaganje, održavanje i vijek trajanja.

Procjenjuje se da su godišnji troškovi za uređaj za sputavanje u uspravnom položaju otprilike 4 300 EUR (uključujući troškove amortizacije ulaganja od 50 000 EUR, troškove održavanja i troškove kamata), a za uređaj za sputavanje okretanjem 12 600 EUR (uključujući troškove amortizacije ulaganja od 100 000 EUR, troškove održavanja i troškove kamata).

Međutim treba uzeti u obzir da su troškovi u području sputavanja samo mali dio (manje od 10 %) ukupnih troškova klanja.

Brzina linije u klaonici jedan je od ključnih čimbenika troškova klanja. U tom pogledu zaključci su studije da nema razlike u brzini linije između sustava za sputavanje u uspravnom položaju i onoga za sputavanje okretanjem. U oba se slučaja u prosjeku zakolje otprilike 28 do 30 odraslih životinja po satu.

Direktori klaonica izjavili su da pri odabiru sustava za sputavanje razmatranja u pogledu sigurnosti osoblja na radu, dobrobiti životinja i vjerske prihvatljivosti imaju jednako važnu ulogu kao razmatranja u pogledu troškova.

U kontekstu studije BoRest nastojalo se prikupiti informacije od širokog raspona vjerskih predstavnika[11].

Predstavnici židovskih zajednica uvijek su davali prednost obrnutom položaju.

Predstavnici islamskih zajednica često su davali prednost upotrebi uređaja za okretanje, ali su smatrali i da je uspravan položaj prihvatljiv uz ispravne prilagodbe i iskusno osoblje koje upravlja sustavom.

Po mišljenju obiju zajednica oprema za sputavanje glave izaziva zabrinutost u pogledu dobrobiti, učinkovitosti iskrvarivanja i praksi, bez obzira na položaj goveda.

Nisu se mogli usporediti uvjeti rada u dvama sustavima za sputavanje zbog ograničenog broja odgovora od strane osoblja koje je upotrebljavalo sustav za sputavanje u uspravnom položaju. Glavni rizici u pogledu sigurnosti na radu

[11] Vidi posebno tablicu 40. na stranicama 126. i 249. te studije.

povezani su s mogućim neočekivanim kretnjama životinja nakon otpuštanja iz uređaja za sputavanje i tijekom podizanja.

5. TRGOVINA

Nisu dostupne službene informacije o trgovini halal mesom ili košer mesom.

Na temelju podataka Eurostata za razdoblje 2009. – 2013. izvoz govedine iz EU-a u muslimanske mediteranske zemlje i u Izrael vrlo je nizak (manje od 15 000 tona ekvivalenta mase trupa) u usporedbi s ukupnim izvozom u treće zemlje (do 400 000 tona godišnje). Nadalje, taj izvoz iznimno varira iz godine u godinu. Izvoz EU-a na Bliski istok znatno je porastao zadnjih godina, ali još uvijek je nizak.

6. ZAKLJUČCI

Subjekti u poslovanju klaonica odabiru sustav za sputavanje goveda koja se kolju bez omamljivanja kako bi ispunili vjerske zahtjeve predmetnih zajednica. Osim toga, subjekti u poslovanju žele sustav kojim bi se omogućio brz gubitak svijesti životinja, osigurala sigurnost na radu te koji bi bio isplativ.

U EU-u su u upotrebi dva glavna sustava za sputavanje:

a) sustav za sputavanje u uspravnom položaju u kojemu se životinje iskrvavljuju u uspravnom položaju (upotrebljava se i za omamljivanje životinja Šermerovim pištoljem);

b) sustav za sputavanje okretanjem u kojemu se životinje iskrvavljuju nakon okretanja u obrnuti ili bočni položaj (dopušten samo za klanje bez omamljivanja).

Oba sustava imaju prednosti i mane. Sustav za sputavanje u uspravnom položaju u prošlosti se smatrao prikladnijim iz perspektive dobrobiti životinja jer ne stavlja životinju u neprirodan položaj. Podatci prikupljeni na više od tisuću životinja u EU-u pokazuju da se s gledišta dobrobiti životinja ne mogu donijeti konačni zaključci koji bi upućivali na to da je jedan sustav bolji od drugoga. Zbog različitosti stanja u klaonicama posljedice za dobrobit životinja ovise više o načinu oblikovanja i upotrebe uređaja nego o položaju životinje (uspravan ili obrnut).

Isto se može reći i u pogledu sigurnosti subjekata u poslovanju ili kapaciteta linije klanja.

Troškovi ulaganja i upravljanja znatno su veći za sustave za sputavanje okretanjem nego za one za sputavanje u uspravnom položaju. Međutim sustavi za sputavanje okretanjem u širokoj su upotrebi u EU-u (80 % goveda zaklanih bez omamljivanja).

Velika većina sustava za sputavanje okretanjem koji se upotrebljavaju u EU-u osmišljena je nedavno.

Informacije o najboljim praksama i obuka za ispravnu upotrebu takvih sustava za sputavanje pridonose većoj dobrobiti životinja, neovisno o tome koji se sustav za sputavanje upotrebljava. U studiji BoRest dan je pregled takvih informacija.